

הלכות קריאת שמע סימן סא סב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לו]

על־כן יראה לקרותה בנחת, דאי לא הכי ישתנה לפעמים הקנת דבריו על־ידי נחמיה.

(27) וכשתשנה הבנת הדברים, כתב לקמן (סי' קמב ס"ק ד) לגבי קריאת התורה שמחזירין אותה, ואף אם טעה בנגינה ועל ידי זה השתנה הענין, כתב בשם שולחן עצי שיטת שחזור. ולענין קריאת שמע, ראה לקמן (סי' סב ס"ק א) ובמה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק לוט]

וכן בפירוש שנייה קשמזפיר ענין תפילין צריך למשמש⁽²⁸⁾.

(28) וכן הנהגים להניח תפילין לפני שאומרים ברכות השחר, כתב לעיל (סי' כה ס"ק יג) שבברכת "עוטר ישראל" יש שמדקדקים למשמש בתפילין של יד ושל ראש.

וכשממשמש, כתב הכף החיים (ס"ק סו) בשם ספר חסד לאלפים, שלא ימשמש כאשר ימשש העוור בלי שום לב מצות אנשים מלומדה, אלא אחר כוונת הלב הן הדברים, שיוכר התפילין ומה שכתוב בהן, וישעבד מוחו וליבו להקב"ה, וישמח שעטרנו הקב"ה בהן וקדשנו במצוותיו.

ומי שידו סמוכה יותר לתפילין של ראש, כתב הגרש"ז אויערבך (שיח הלכה סי' כח אות ט) שאף על פי שמעיקר הדין יש להקדים למשמש בתפילין של ראש, משום שאין מעבירין על המצוות, מ"מ מי שמתפלל בציבור ראוי שלא יעשה כן, כדי שלא יבואו הרואים לטעות שכן יש לנהוג תמיד. עוד כתב שם, שמי"מ טוב יותר להקדים ולמשמש בתפילין של ראש כדי שלא להעביר על המצוה, ולאחר מכן יעשה כסדר המבואר בשו"ע, דהיינו ימשמש בתפילין של יד ושוב בתפילין של ראש.

ולמשמש במוזוה כשאומר בקריאת שמע יכתבתם על מוזות ביתך, כתב הב"י (סי' כד ד"ה כתב הר"ר דוד) בשם שו"ת הריב"ש (ח"ב סי' תפו) שאינו צריך, כיון שלא אמרו למשמש אלא בדבר שהוא לבוש בו ומוזון לפניו, ולא במה שקבוע בכותל, ועוד, שהטעם למשמש בציצית הוא משום שכתוב בה יוראתם אותו כדי שיבוא לידי זכירה, ובתפילין ימשמש כדי שיהיה וריו בהן, וכמו שמבואר בגמ' (שבת יב, א) שחייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה, קל וחומר מציץ, אבל במוזוה אינו כן. וכן כתב בשו"ת הרשב"ש (סי' כו), והביא שהשואל כתב עוד טעם, שציצית ותפילין הן חובת הגוף, אבל מוזוה היא חובת הבית.

והמנהג לנשק את היד שבה ממשמש בתפילין אחר שמשמש בהן, לא הוזכר בדבריו, והערך השלחן (סי') כתב שיש נושקים היד שבה ממשמש בתפילין, ואינו עיקר, אמנם הח"י אדם (כלל יד סט"ו) והקצושי"ע (סי' י ס"ז) כתבו שינשק את היד, והפתחי שערים (על שערי אפרים שער י ס"ק ז) ביאר שעל ידי הנגיעה בתפילין באה קדושה ליד. והגרש"ז אויערבך (אשי ישראל פ"כ הע' ל) היה נוהג ליתן הרצועות או הטלית על התפילין ואותן היה מנשק. ולענין נישוק הציצית, ראה מה שכתבנו לעיל סי' כד ס"ק ד.

[משנ"ב ס"ק מ]

לענין אם יוצא בקריאת שמע על־ידי אחר שיכתוב להוציא, עין בקמ"א בקמ"ה ופרי"מ קמ"ה, ורב האחרונים סוברים דיוצא בזה⁽²⁹⁾.

(29) ואם אותו אחר הקורא את קריאת שמע כבר יצא ידי חובה, כתב בשו"ת בנין שלמה (סי' ח) שתלוי במחלוקת שהביא הטור לקמן (סי' רעא) לענין קידוש, באופן שהמקדש כבר יצא ידי חובה האם יכול להוציא אחרים, ולדעת הסוברים שבקידוש יכול להוציא אף שכבר יצא ידי חובה, הוא הדין בקריאת שמע. ובמשנ"ב לקמן (סי' רע"ג ס"ק ב) הביא שנחלקו הפוסקים לגבי מי

שכבר יצא ידי חובת קידוש, האם יכול להוציא אחרים ידי חובה גם באופן שהשומע יכול לקדש בעצמו, ובביה"ל שם (סי' ד"ה והוא) כתב שבדיעבד יכול להוציא אחרים בכל אופן.

ובטעם החולקים, כתבו הפרי"ח (סי' סב ס"א) והפמ"ג (שם א"א ס"ק ב) בשם שו"ת מהר"ם אלשקר (סי' י), שמצות קריאת שמע היא בקריאה דוקא, ולא בשמיעה, שהרי כתוב ודברת בם, וטעם נוסף כתב בספר אמרי נועם (לגרי"א ברכות ב, א) שקריאת שמע היא קבלת עול מלכות שמים, וצריך שכל אחד יקבל עליו עול מלכות שמים בעצמו.

[משנ"ב שם]

ואפילו בלשון הקדש בענין דוקא שיכתוב השומע, עין בסימן קצ"ג סעיף א'⁽³⁰⁾ וכו', אפילו אינם מבינים בלשון הקדש יוצאים⁽³¹⁾.

(30) שם (סי' ה) כתב לענין ברכת המזון, שהמנהג שיוצאים בלשון הקדש אף מי שאינו מבין, ואפילו בדברים שהם מן התורה כמו קידוש לנשים, ומי"מ יותר טוב שיאמרו מילה במילה עם מי שמוציאם, שבזה יצאו ידי חובה לכל הפוסקים. ועוד כתב שכדאי לעשות כן לכל הדעות, כיון שאי אפשר לכוון ולשמוע היטב, וכפי שכתב לקמן (סי' קפ"ג ס"ק כז) לגבי ברכת המזון, שאם השומעים מסיחים דעתם ואינם מכוונים לדברי המוציאם, חסר להם את כל ברכת המזון ומבטלים עשה דאורייתא, וכן כתב לקמן (סי' ר"ג ס"ק ט) לגבי להוציא בברכת הנהנין, שיותר טוב שיברך כל אחד ואחד מילה במילה עם המברך, וכתב שם (סי' יב) שנהגו לא לצאת ידי חובה בשמיעת חבירו אף שהוא נגד הדין, ואפשר שהוא משום שאין בקיאן להתכוון לצאת ולהוציא ידי חובה. וראה מה שכתבנו לקמן סי' קכ"ד ס"ק ב.

(31) אמנם בביה"ל לקמן (סי' קצ"ג ס"א ד"ה אינו) כתב שבב"ח (שם) ובלבוש (סי' קצ"ט ס"ז) משמע שלא כדבריו, וכן באליה זוטא (שם ס"ק ד) כתב שבלבוש מבואר שלא כדברי הברכת אברהם הג"ל.

סימן סב

מי שלא דקדק בקריאת שמע או לא השמיע לאזנו

[משנ"ב ס"ק א]

ענין לא דקדק הוא שלא נמן נוח בין הדברים⁽¹⁾.

(1) וכשאומר "על לבבך" ולא נתן רווח, תמה בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ה סי' ד) מדוע שיצא ידי חובה הרי מחסיר אות אחת, ותיירץ שכיון שאנשים רגילים לדבר כך, זה נחשב ללשון, והרי מותר לקרוא קריאת שמע בכל לשון, וגם לשון שהשתבש נקרא לשון כמו כנויי נדרים. ועוד תירץ (שם סי' ה סוף אות א) שאנו תולים שלא קרא במהירות כל כך עד שהחסיר אותיות, אבל אם באמת קראה במהירות, לא יצא כיון שהחסיר למיד אחת מעל לבבך, ועיין לעיל סי' סא ס"ק לו ובמה שכתבנו שם.

[ביה"ל ד"ה ימול]

וראה לרבי מקדושין ו' ע"א: קאמר תרופתי, ביהודא מקדשת⁽²⁾. ועל ראייה זו הקשה הגר"י הוטנר (בספרו תורת הגיור פ"א ה"ח) שתרופתי' במובן של ארוסה לכאורה אינו אלא לשון עילגים, ודומה לכנויים שכתב הרמב"ם שמועילים דוקא באותו מקום, אך בלשון ממש יתכן שמועילה אמירתו אפילו במקום שאין מדברים בו, ומובא בספר הזכרון על הגר"י הוטנר (סי' כט) ששאל שאלה זו את הגר"ח גורדווינסקי והסכים עמו, ושלח לשאול את הח"ח שהיה כבר בזקנותו, ואמר הח"ח שזוכר שכשלמד, הסוגיא היתה ברורה.

הלכות קריאת שמע סימן סא סב

באר הגולה

1. תוספות
2. רמב"ם
3. שו"ת
4. חת"ס
5. סימן
6. תוספת

בפסוקי דזמרה ובתפלה צריך לרקוד בקף: הגה והוא הדין הקורא בתורה ובנביאים ובכתובים (לה) יש לזכור (ב"י) בשם הר"ק: **כל** 'צריך לרקוד שלא יבשה החזק ולא יחזק הרפה, ולא יניח הנד ולא יניד (י) (לו) הנח: **כד** 'צריך לקרות קריאת שמע בשמעיו כמו שהם בתורה: הגה אבל לא נהגו (לו) בן במדינות אלו. ומכל מקום המדקדקים מחמירים (יד) [יד] (לח) בקף: **כה** (לט) 'בשיאמר 'קשרתם לאות על ירך' 'משמש בתפלין של יד, ובשיאמר 'והיו לטטפת בין עיניך' 'משמש בשל ראש, ובשיאמר 'וראייתם אתו' 'משמש בשתי יציאות שלפניו (וענין לעיל סימן כד סעיף ד): **כו** (מ) 'יש נוהגים לקרות קריאת שמע בקול רם ויש נוהגים לקרותו בלחש: הגה ומכל מקום יאמרו פסוק ראשון בקול רם, וכן נוהגין (כ"ב):

סב מי שלא דקדק בקריאת שמע או לא השמיע לאזנו, ובו ה' סעיפים:

א 'אף-על-פי שמצוה לרקוד באותיותיה, קראה (א) ולא דקדק בהן (ב) יצא: **ב** *ביכול לקרותה

שערי השוקה

המ"כ רק להוסיף שיתקן מלת אף היטב שלא יתנה בקורא אפ"י ע"ש, ואפשר שהשעם של ההפסק קצת נראה כאומר שאף ה' יתרה, ויל גס ה' יתרה ע"י מלכד אחר, מ"כ שצ"כ יש להפסיק קצת בין מלת ומה לאף ולא לשמעת ומה, ולכן אין להפסיק כי"כ אל מלת ה'. ומ"מ לא יתנה הפסק גר"כ כ"כ כמו שכתבתי לענין בכל לבבך: [7] **בקה**. עכ"ה. וענין בשי"ע בשם ספר שמי דלות שכתב שזכר הקהלות נוהגין לקרות בשמעיו אך אין מסיקין בסוף פסוק כמו בעושה הקורא בתורה; ואדרבה יותר צריך להפסיק בסי"ם מבשרים טעם אחר, וכן ראוי להוסיף בטעם טרם, והבולמי וחזיר בת בשביע אל "כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות" מחר, ובסוף פ' יציאת א"י ה' אליהם אמת יש במלת אני טרם. והנה מקרא להם אחר הדעה אנה ה' כי אני עבדך כ"י, והנה באמרו אני עבדך אינו משלל שלא יתא גס איש אחר עבדו וכן אני עבדך, וכבר נפוצו אחרים ג"כ בטעם טרם אזי שמע אני ולא אחר וכ"י. ואינו נחוק בענין שלכתחלה ס"ס הקריאה פשוטה וז' כך כדי לרמוז היתור בסוף ק"ש ונמצא המסמך מסמך במה שהתחיל, עכ"ל ע"ש. וע"ש עוד בשם ספר שמי דלות שכתב בשם מהר"ם דייטא בזה רבי פלוני מצא מת ודבר פסוק ובתפלה ובקריאת שמע ולא מצאם בו, אמר בנדאי לא נהנה בדברים שכתבתי ונצ"ח עכ"ל:

באר הלכה

* יכול לקרותה בכל לשון. ענין במשנה ברורה במה שכתבנו: והוא הדין בתפלה ובכרת הפסוק וקורא וכו'. והנה אין שהסגנון אחרים כתב בשם התוספות דקדושה וברכת המעלות ומכל ויצא אפילו אינו מבין הלשון, כבר פסקו האחרונים והק"ש על הירושלמי פ"ו דסוטה ובספר מנח"ג גורמים וכתבנו ר"א לאנרא והקריחו בכתב רצוה דאינו יוצא. ומה שכתבנו במשנה ברורה דבשלשון הקדש אפילו אינו מבין הלשון יצא, ענין בפרימגדים שמתפסק בזה, ומהתמה שהעלים ענין מדברי הלבוש בסימן קצ' שכתב בקדושה שם דהקריאה יוצא אף אם אינו מבין הלשון, ונאמת שם בסימן קצ' לא נספיק בזה כלל והקדק שם דבר הלבוש לדינא, וכן כתוב לדינא למעשה בהנהגות ר' אליעזר לאנרא בפרק ו דסוטה, ענין שם. ומה שכתבנו עוד במשנה ברורה דזה אין מצינו וכו', משום דלענין דמי נראה דכלאו הכי בנדאי לא יצא בקריאת שמע, כי אף אם נאמר דמה שאמרנו "בכל לשון אמתה שומע" לא קאי על לשון הקדש, דבו אפילו אינו שומע אותו כלל לא נהבשל משנו שם לשון על-ידי זה, על-ידי פנים מי צריך מאם קרא ולא כן ולא יצא: על-כן מסבחי דזה אין מצינו וכו'. ונע עוד דנראה לי בפשיטות, ידועו דברים הנאמרים בכל לשון הוא דוקא אם אנשי אותו המדינה מדברים כך, אבל אם אנשי המדינה אינם יכולין לדבר זה הלשון, ורק הוא ועוד אינה אנשים יחידים יודעים זה הלשון, זה לא נחשב לשון כלל למדינה זו שאינה מקרה כזה הלשון: ובשלשון לשון הקדש הוא לשון מצד העצם, מה שאין כן שאר לשון אינו כי אם מצד הסם המדינה, וכיון שאין אנשי המדינה זו מכירין בלשון זה לא נקרא לשון כלל. והנה דלכך מקורשין ר' ע"א: והאמר חרופתי, ביהודא מקדשתי², שכן ביהודא קורין לאוסה חרופה, אבל בשאר מקומות אינה מקדשה, אף ששניהם כגון לשם קדושתן וקדושתן הוא בכל לשון, ואף על-פ"כ בין דאין לשון זה לשון קדושתן באותו מקום, הרי כאלו יאמר ספר לא אחר כלל, דאין מקדשה, וכן פסח הראש ושלשון קדושה דבענין אחר לשון קדושתן שבאותו מקום ולכך דעת המבשרים דחמירי בחרופתי. וכעין זה מצאתי כתוב בס' ברטביא על האלפס של גדרים ריש פרק קמא, דבכל

באר היטב

לעולם לא קאה הנה נראה אחר ת"ג, אם לא שקאה הנגינה סתם ת"ג במבאר אצל המדקדקים, משה"כ בסוף לא קאה לעולם הנגינה אלא סתם תבה השניה, מטילא משמנה החולם לקט"ח חטף שהיא ת"ק כרי שכול לבוא אחריה נח נראה, ואעפ"כ אינו נז' מנחתו כמ"ש בחפ"ס יתרו פסוק כד פ' יצאצא ע"ש. וכן נמי את בצי"ר, ובקאה בסוף משמנה לחולתה כסגול מן השעם הנה: (י) הנח. ש"א הנחטפת כגון בסוף תבה או באמצע תבה בקאה אחר ת"ק, וש"א נד נקרא המתנועעת, כגון בראש תבה או באמצע תבה אחר ת"ג, וסימן ת"ג 'פיתוחי חותם', רק חזיר כפ"ש יו"ד אצל נקראת ת"ג ובש"א יו"ד אצל נקראת ת"ק: (7) **בקה**. ובלבד שיהיו, כי הנהיגו למי שלא הרפל בה מפסיד הנהגה, ר"מ:

משנה ברורה

"זנים אחרים", "אלהים אשר", "אלהים אני", "אלהים אמת". גס כל תבה שתחלתה אלה ואפשר שלא ירגישנה במבטא צריך הפסק, כגון "אשר אנכי", "מטר ארצכם", "ועצור את", "אשר ה'", "דבר אלה", "ויאמר ה' אל", "דבר אל", "מצות ה'", "אשר אתם", וכל כהאי מונא. גס כל תבה שתחלתה יו"ד צריך להדגיש במבטא, שלא יראה כאלו נמשכת אחר התבה שלפניה, כגון "פן יפתה" לא יראה כאלו קורא "פניפתה" או "פן אפתה", וכן בתבת "ירבו" וכל כהאי מונא: **כב** (לה) יש לזכור. (כ) ולא הוהירי על קריאת שמע, אלא משום שמסורה לכל ויש בה יחוד שמ"ס: **כג** (לו) הנח. (כא) שו"א הנחטפת נקראת נח, כגון בסוף תבה, או באמצע תבה בקאה אחר תנועה קטנה, וש"א נד נקרא המתנועעת, כגון בראש תבה, או באמצע תבה בקאה אחר תנועה גדולה. וסימן תנועה גדולה: "פיתוחי חותם", רק החזיר כפ"ש יו"ד אצל נקראת תנועה גדולה ובש"א יו"ד אצל נקראת תנועה קטנה: **כד** (לז) פן. אף (כ) שצריך לזכור לפסק במקום הנאי להפסיק לפי הענין כדי שיהיה טעם והבנה לרבוי, על-כן יראה לקרותה בנחת, דאי לא הכי יתפנה לפעמים הבנת דבריו על-ידי זה²⁷: (לח) **בקה**. ובלבד (כ) שיהיו, כי הנהיגו למי שלא הרפל בה מפסיד הנהגה: **כה** (לט) בשיאמר 'קשרתם לאות'. וכן (נד) בפרשה שניה בשמכיר ענין תפלין צריך למשמע²⁸: **כו** (מ) יש נוהגים וכו'. לענין אם יוצא בקריאת שמע על-ידי אחר שיהיו להוציא, ענין במגן אברהם ופרימגדים, ורב האחרונים סוברים

דיצא בזה²⁹, ועדיף זה מהרהר, דהרהר לאו בדבור דמי, מה שאין כן בזה דשומע בעונה. וכתב עלת-תמיד: ונראה דדוקא במבין הלשון, ואפילו בלשון הקדש בענין דוקא שיהיו השומע, ענין בסימן קצ' סעיף 300. ובשי"ר נקטת הגדולה הביא בשם ברב"ת אברהם, דדוקא ביהודי המוציא את החזיר, אבל יחיד המוציא את הרבים או יחיד המוציא את השנים בברכת-המזון, אפילו אינם מבין בלשון הקדש ויציאים³¹: **א** (א) ולא דקדק. אין הענין שלא חזירי הסבות והאותיות, שבנדאי לא יצא, אבל ענין לא דקדק הוא של אמת וכן רוח בין הדברים³² או שלא חזירי ה' של 'מתקדש' וכדומה, ובכל בסימן ס' (ב) 'א' ו' בשם התוספות, וכן מוכח מפרש"י שם בקריאתן דף ט"ו ע"ש, ומהתקרא שם ע"ב ע"ש: **ב** יצא. מכל מקום יזהר מאד לכתחלה בזה, ואיתא בש"ס: המדקדק בהן, שזכר שמענין לו גימטא, שהוא מדה כנגד מדה, שפאחר שהוא מעורר

שער הציון

(כ) בית-יוסף בשם רד"ק: (כא) כגן אברהם: (כב) בית-יוסף: (כג) דרימ"ש: (כד) מוכח מהתקרא ובה"כ לעיל בסימן כח:

192 בְּאֵר הַגּוֹלָה

(ג) בָּקַל (ב) (ב) לְשׁוֹן. יִיחָדָה מִדְּבָרֵי שְׂבוּשׁ שְׂבָאוֹתוֹ לְשׁוֹן וַיִּדְרֹק בּוֹ כְּמוֹ בְּלִשׁוֹן-הַקֶּזֶשׁ: ג (ד) יִצְרִיף (ה) לְהַשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ מִה שְׂמוּצִיא בְּסִיר. *וְאִם לֹא הַשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ יֵצֵא, (ו) וּבִלְבָד שִׁיּוּצִיא בַּשֶּׁפְּתַי: ד הָאֵם מִמַּחְמַת חֲלִי אוֹ אִם אַחֵר קָרָא קְרִיאַת שִׁמְעַ בְּלִבּוֹ (ז) [ב] (ז) *יֵצֵא: (ח) וְאִם לִכְתַּחֲלָה יַעֲשֶׂה (א) [ג] בֵּן, אִם הוּא בַּמָּקוֹם שְׂאִינִי נָקִי לְגַמְרָא וְאִינוּ יָכוֹל לְנַסּוֹתוֹ מִשּׁוּם אִם יִהְיֶה בְּלִבּוֹ, וּבִלְבָד (ט) *שְׁלֹא יִהְיֶה הַמָּקוֹם מְטַנֵּף

פֶּאָר הַיֵּטֶב

(ב) לָשׁוֹן: וְדוֹקָא שְׂמִינִי הַלָּשׁוֹן וְהָיָה בְּתַלְמֵיהֶם וּבְהִימֵם, אָכֵל קִדְשׁ וּבִכְרֵת הַסְּפוֹת וּבִכְרֵת הַמִּצְוֹת וְלִלְל יוֹצֵא אֶפְסוֹ אֵינֶנּוּ מִכֵּין הַלָּשׁוֹן, תּוֹסֵף רִמְיָא דְּסוֹטָה מִמָּא. וְעֵיל סִי קִצָּג סִי אִי נֶעֱצַן בְּשִׁנְתּוֹ: (ג) יָצָא: וְכִישׁ יוֹצֵא בְּשׁוֹמֵעַ ק"ש מֵאַחֵר, עִית וְכ"כ מֵהֲרָאִים ח"א סִי מֵא נֶעֱצַן מ"א סִי סֵא סִי טו. וְקָמַת עִית נִרְצָה דְּדוֹקָא בְּמִכִּין הַלָּשׁוֹן, וְאֶפְסוֹ בְּלֵה"ק בְּעֵינֵן דְּדוֹקָא שְׂמִינִי הַשּׁוֹמֵעַ, עֵצֵן סִי קִצָּג סִי אִי. וּבְשִׁנְתָּהּ ח"א בְּלֵה"ק בְּשִׁם בְּרַת־אֲבִתָּהּ דְּדוֹקָא בְּרַת־אֲבִתָּהּ דְּדוֹקָא אֵינֶנּוּ מִכֵּין בְּלֵה"ק הַלָּשׁוֹן יוֹצֵאֵם עִישׁ. קָמַת הַפִּתְחָא בְּרַת־אֲבִתָּהּ אֶפְסוֹ אֵינֶנּוּ מִכֵּינִים בְּלֵה"ק הַקִּדְשׁ יוֹצֵאֵם עִישׁ. קָמַת הַפִּתְחָא אִי קִרְל הִתְרַוּ לֹא קִרְבוּ דְּמִי עִישׁ. וְהִתְדִּי־אֲחֵר חוֹלֵל עֲלֵי וִסְקִי דְּדוֹקָא אֵינֶנּוּ מִכֵּין בְּלֵה"ק הַלָּשׁוֹן יוֹצֵאֵם עִישׁ: (ג) כֵּן. מִזֶּה יֵשׁ לִלְמֹד בְּמִי שְׂמֵעָא אֲנִי הִתְרַוּ דְּבִדְבָר דְּעִישׁ: (ד) וְהָיָה גִּבְכּ בְּשִׁם פְּרִישָׁה שְׁחוֹלֵל עַל הַבֵּי, דְּבִכָּל הָאֵלֶּיָּה רַבָּה חוֹלֵל עֲלֵי עִישׁ וְהָיָה גִּבְכּ בְּשִׁם פְּרִישָׁה שְׁחוֹלֵל עַל הַבֵּי, דְּבִכָּל

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

עצמו בזה ומניע את חמו הטבעי לרקוד באחיות, ובשכר זה חס
הטבעי שהוא מעורר מצניץ לו פגודו חס אחר, שהוא בגיהנם [כ"י]:
ב (ג) בקל לשון. ודוקא שמבין באותו הלשון, והוא הדין בתפלה
ובכרת-המזון וקידוש ובכרת המצות והפירות והלל [אחרונים ועין
"בהכ"ל"]. וכל זה מצד הדין, אבל למצוה מן המבטח הוא דוקא בלשון-
הקדש⁽³⁾, מן פתח הב"ח בסימן קצג. ועין בספרי האחרונים, דבימינו
אף מצד הדין יש לזהר שלא לקרואה בלשון אחר כי אם בלשון-
הקדש, כי יש כמה וכמה פסאין אנו יודעים איך להשתתקם
היטב, כגון תבת "ושננתם" יש בו כמה באורים: אחד לשון למוד,
ואחד לשון חדר, כמו שאמרנו תנ"ל: שיהיו דברי-תורה מתדרין
בפיה, שאם ישאלך אדם דבר אל תתנגם ותאמר לו, וכן כמה וכמה
תבות שבקריאת שמע שאין אנו יודעין היטב באורו על לשון אחר,
מלבד תבת "את" ותבת "ולטפת" ודכוּמה. אבל בשארן קוראין שמע
בלשון-הקדש, וכן בתפלה ובכרת-המזון וקידוש וישאר בכוח, אפלו
אם אינו מכיר הלשון יצא, דנה אנו מצוי שקדי-ישראל לא ידע באור
הפסוק ראשון שבקריאת שמע שהזכנה בו לעפובא, וכמו שכתוב
בסימן סג סעיף ד: **ג (ד) צריך וכו'**. מדרבנן [כ"ח]. ודעת
הראב"ד, הובא בחדושי הרשב"א, דהוא מדאורייתא לכתחלה:
(ה) להשמיע לאָנו. בקריאת שמע⁽⁴⁾, והוא הדין בברכותיה, וידללקטן
ר"י סעיף ג: **(ו) ובלבד וכו'**⁽⁵⁾. אבל אם הורה בלבו לא יצא, דקניא
לן הרהור לאו כדבור דמי, ועין בבאור הלכה: **ד (ז) יצא**. האי
"יצא" לא לגמרי קאמר, דהא קניא לן הרהור לאו כדבור דמי, אלא
רוצה לומר, דעל-כיל-פינים בשעה שאינו יכול לדבר ויהיה קריאת
שמע בלבד⁽⁶⁾, והקדוש-ברוך-הוא יקבע לו שוכר צבור זה, אבל בעצם
אינו יוצא בזה. על-כן כשיסתלק האנס, אם צדין לא עבר זמן קריאת
שמע מחיב לתור ולקרואה⁽⁷⁾ והספיק רב אחרונים. ועין בבאור
הלכה: **(ח) ואף לכתחלה⁽⁸⁾ וכו'**. כתב הש"י: מזה יש ללמוד במי
שצמא בלילה במטחו שאי אפשר לו לטל ידיו ולברך, ויהיה הברכה
בלבו וישתה. ובספר משה-יהודה חולק עליו וכתב, דהרי אפשר לו
לצמוד ולטל ידיו, ואין דומה לחולה ולאנס, דאין דנין אפשר משהי
אפשר ואפלו אם אין לו מים על הנטילה והשתהה או שקשה לו
לצמוד מפני הקור, הרי **(א) יוכל לקנח ידיו** ובתל אב כל מידי דמקרי,
ונה מהני אפלו כשיודע בודאי שנגע בידיו במקומות המכסים,
וכדלעיל בסימן ד סעיף כב וכגו'⁽⁹⁾: **(ט) שלא יהא וכו'**. ואם המקום

וגרעה לי רכל תל אס יודע בודא' שטענפות, אלב בסקפ אפער ריש לספד ולקלע
בסימן קפה סעיף ה, עין שם; אף יל לחיות, דשם רק לענין דיעבד; ומכל מקום
וכו'. עין במשנה ברורה במה שכתבנו לענין השתתה בטרקט ששלא כדון הוא, ולש
(*) הגיה אמנם עינתי בסימן תרצ סעיף ט בלאורה אל משמע כדברינו, ואולי ברמזגלה

(ח) אליה רבה ופרי-מגדים:

1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 26

הַלְבוֹת קְרִיאַת שְׁמַע סִימָן סב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ג]

אָבֵל לְמַעֲוָה מִן הַמִּבְחָר הוּא דוֹקָא בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ⁽³⁾.

(3) ובעטם הדבר, כתב בביה"ל לקמן (סי' קא ס"ד ד"ה יכול) לגבי תפילה בלשון הקודש, שלשון הקודש יש בה סגולות רבות מכל הלשונות והיא הלשון שהקבי"ה מדבר בה עם נביאיו כמו שכתב הרמב"ן (שמות ל יג), וחז"ל אמרו שבלשון הקודש נברא העולם.

[משנ"ב ס"ק ה]

בְּקִרְיַת שְׁמַע⁽⁴⁾.

(4) ואף באמירת 'ברוך שם כבוד מלכותו', שהדין הוא לאומרו בלחש, כתב הכף החיים (סי' סא ס"ק מז) שמי"מ צריך להשמיע לאוזניו, אלא שלא יאמרנו בקול כשאר הקריאת שמע, וראה מה שכתבנו לעיל סי' סא ס"ק ל.

[משנ"ב ס"ק ו]

וּבְלִבְד וכו'⁽⁵⁾.

(5) וכשקורא בשפתיו אף אם אין קול יוצא מפיו, הורה הגרש"ז אויערבך (פתחי הלכה פ"א הע' 21) שנחשב לדיבור ממש מאחר שהוציא בשפתיו, וכן משמע בספר עץ הדעת טוב (לגר"ח ויטאל, תחילת פרשת ואתחנן), שכתב שבתפילה צריך שיוציא בשפתיו בחיות המילות בהל הוצא מהפה, ולא בקול ממש, כנודע ההבדל בין הכל לקול, שאם לא כן נקרא הרהור, ומשמע שאף שאינו מוציא קול נחשב לדיבור.

[ביה"ל ד"ה ואם]

דְּכָתִיב "שְׁמַע" שֶׁשֶׁמֶע לְאָזְנֶיךָ וכו', וְצִירֶיךָ עֵינֶיךָ⁽⁶⁾.

(6) וכשיש רעש חזק שאינו יכול לשמוע בקלות את עצמו, הסתפק הכף החיים (ס"ק ו) בשם ספר חסד לאלפים האם צריך להגביה קולו שישמעו אוזניו, או שזה גדר בשיעור הדיבור שיכול לשמוע אילו לא היה רעש. ומי"מ למעשה הורו הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פכ"ב ארחות הלכה הע' 16) והגר"ש וואזנר (שערי הברכה פ"י הע' כ) שאין צריך לחוש לזה, אלא יאמר בקולו הרגיל, ולא יגביהו יותר מדאי, וכן כתב הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' רב) שמסתבר שאין צריך להגביה את קולו (והוסיף, שצ"ע דברי השפתי חכמים (שמות ח, ו) שבמכת צפרדע צריך היה משה לצעוק בתפילתו מחמת רעש הצפרדעים, והגביה את קולו כדי להשמיע לאוזניו).

ובשו"ת שרגא המאיר (ח"ו סי' קלט) כתב שבקריאת שמע כל אדם צריך לשמוע את עצמו, וכבד שמיעה יאמר בקול רם. ובספר מעורר ישנים (סי' כו אות כא) כתב שכשיש רעש גדול כמו בליל יום כיפור, ישער כל אחד ואחד את קריאתו כך שישמע לאוזניו.

[משנ"ב ס"ק ז]

דְּהָא קָמַא לָן הַרְהוּר לְאוּ פְּדוּר דְּמִי⁽⁷⁾ וכו', בְּשַׁעֲה שְׁאִינוּ יָכוֹל לְדַבֵּר יִתְרָה קְרִיאַת שְׁמַע בְּלִבְד⁽⁸⁾.

(7) ולכתוב את קריאת שמע האם עדיף מהרהר בליבו, בשו"ת רע"א (מהד"ק סי' ל) כתב שאפילו אם כתיבה כדיבור, נחשב רק כשפתיו נעות אך לא כמשמיע לאוזנו, ולכן גם לפי הצד שכתביבה מועילה על כל פנים אין זה לכתחילה. והגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ו דבר הלכה אות טו) הסתפק בזה, שאולי אפילו לסוברים שהרהור לאו כדיבור, מי"מ יתכן שכתביבה תחשב כדיבור, וכמו שמצינו בשו"ע לעיל (סי' מז ס"ג ובמשנ"ב שם ס"ק ד) לענין כתיבת דברי תורה קודם ברכות התורה, שלהרהר בהם מותר

ואילו לענין כתיבתם יש דעות בזה, וכל שכן לסוברים שכתביבה כדיבור, ואם כן יש בכתיבה תוספת בקיום המצוה, ונשאר בצ"ע. וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' סו ס"ק ב, סי' עה ס"ק כט וסי' קד ס"ק ב, ובביה"ל סי' תפט ס"א ד"ה ומונה.

(8) ולכן מי שצוהו הרופא שלא יוציא מפיו אפילו חיבה אחת למשך זמן מסוים, שאם לא כן יאבד את קולו, הורה הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם סי') שיהרהר בליבו את כל התפילה וקריאת שמע, כיון שאינו צריך לאבד את קולו לעולם כדי לקיים מצות קריאת שמע ותפילה, והוסיף, שאם גם ישמע קריאת שמע מאחר, יהיה בזה תוספת בקיום המצוה.

[משנ"ב שם]

אם צָדִין לֹא עָבַר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע מִחֻב לְחֹזֶר וְלִקְרֹתָהּ⁽⁹⁾.

(9) ולענין זכירת יציאת מצרים שזמנה כל היום (כמבואר לעיל סי' נח ס"ק כז), כתב לקמן (סי' ע ס"ק כ) שאפילו אם עבר זמן קריאת שמע, חייב לאומרה.

[משנ"ב ס"ק ח]

וְאִם לְכַתְחֵלָה⁽¹⁰⁾ וכו', אֶפְלוּ בְּשִׁידֵעַ בְּנֵדָא שְׁנַעַע בְּיָדֵי בְּמִקְוֹמוֹת הַמִּקְשִׁים, וְכַדְלָעִיל בְּסִימָן ד' סְעִירָא כב וְכַגִּי⁽¹¹⁾.

(10) ומה שכתב הרמ"א במקום שאינו נקי לגמרי, ביאר המג"א (ס"ק ב) שהכוונה לבית האמצעי שבמרחץ, ששם חלק מהאנשים עומדים לבושים וחלקם ערומים, שכתב הרמ"א לקמן (סי' פד ס"א) שמותר להרהר שם בדברי תורה.

(11) שם (ס"ק סא) כתב, שאפילו אם יש לו מים ורוצה לברך או ללמוד תורה, לדעת הפמ"ג והגר"א מספיק לקנח ידיו בכותל או בכל דבר שמנקה, ואף אם ישן ערום שאז מסתמא ידיו מטונפות, ורק כדי להעביר את הרוח רעה צריך מים. ולדעת הוזהר (שהביא השערי תשובה ס"ק כח) לא יברך בלי נטילת ידיים שחרית, וסיים שראוי להחמיר כשיש לו מים.

[ביה"ל ד"ה יצא]

וְלַעֲנִיַּת דָּעָתָא, בְּבִקְתָּ-הַמִּזִּין בְּנֵדָא יְחֹזֵר וְיִבְרָךְ⁽¹²⁾.

(12) כוונת דבריו שזה ספק דאורייתא ויש להחמיר, אך זהו דוקא כשאכל כדי שביעה וכפי שכתב במשנ"ב לקמן (סי' קפד ס"ק כב), אך כשאכל מכזית ומעלה ואינו שבע חיובו מדרבנן.

ולענין תפילה, כתב במשנ"ב לקמן (סי' צד ס"ק כא) שחולה שהתפלל בהרהור בלבד, יתכן שיוצא בזה בדיעבד, ואין צריך לחזור ולהתפלל אפילו אם הבריא קודם שעבר זמן התפילה, כיון שבשעה שהתפלל היה אנוס, וצוין לעיין בפרי חדש ובפמ"ג, שהפרי"ח (שם ס"ו) כתב שמסתבר שכשיסתלק האנוס צריך לחזור ולהתפלל, והפמ"ג (שם משב"ז ס"ק ה) כתב שביעבד יצא, ואין צריך לחזור ולהתפלל.

[ביה"ל ד"ה ואף]

אִינוּ יֹצֵא בְּתַפְלָה בְּהַרְהוּר, וְעֵין לְקַמֵּן בְּסִימָן קא בְּמִגְן-אֲבִרְתָּם סְעִירָא קָטָן ב⁽¹³⁾ וכו', דָּאם הָיוּ יָדָיו או שָׁאָר מְקוֹמוֹת מְנוּסוֹ מְטֻנְפוֹת מְקִישׁ, בְּנֵדָא אֶפְלוּ שֶׁהַרְהוּר אֶסְוֵר⁽¹⁴⁾.

(13) ולקמן (סי' קא ס"ב ד"ה בלבד) הביא את דברי המג"א הנ"ל שלא יצא אם התפלל בליבו, והוסיף, שכך כתב גם הנפש החיים (פ"ה).

(14) ולענין תורה ותפילה, כתב לקמן (סי' צב ס"ז ד"ה ולכן) בשם הפמ"ג והרע"א שאם נגע במקומות המכוסים מותר בהרהור וכאן שאסר הרהור מדובר כשידיו מטונפות שזה יותר חמור, וכמו שכתב גם במשנ"ב לקמן (סי' פה ס"ק טו). וראה מה שכתבנו בביה"ל שם.

הלכות קריאת שמע סימן סג

ביאורים ומוספים

שאסור. וגם אם כבר נדרם, כתב בשו"ת שלמות חיים (סי' רכג) שצריך להעירו כדי שלא יבוא לידי עבירה. מאידך, דעת הגרי"ח קניבסקי (שאלת רב ח"ב פכ"ב תשובה י) שאין צריך להעירו. ולשכת כ"כ כשאנו ישן [ולא בשעת קריאת שמע], כתב בשו"ת שלמות חיים (סי' רכא) שאם אין חשש שירדם בתנוחה כזאת, מותר, וכן הורה הגרי"ש אלישיב (שיעורי מור הגרי"ש אלישיב ברכות יג, ב). מאידך, דעת החו"א (שו"ת הלכות סי' רלט ס"ג ושיח השדה ברכות יג, ב) שאסור.

[משנ"ב ס"ק ד]

אָפּלוּ רַק בַּפּסוּק רֵאשׁוֹן לְבַד, מְחִיב לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְכָל־שֶׁשֶׁן אִם יָכוֹל לְקַרְוָתָהּ בִּישִׁיבָה³.

3) ואם הוא חולה שראשו מורם קצת על כריות אך אינו יכול לשבת לגמרי, דעת הגר"ש אויערבך (נשמת אברהם מהדורת תשס"ו א"ח עמוד נג ס"ק א) שכשם שהנוטה קצת על הצד חשוב כשוכב על צידו, כך מי שיושב קצת, דהיינו שראשו מורם קצת על כריות, או שראש המיטה מורם קצת, חשוב גם כן כיושב, שכן אין צריך לקרוא דוקא על צידו, אלא העיקר שאינו שוכב לגמרי. וראה מה שכתבנו לקמן סי' צד ס"ק ב.

[בה"ל ד"ה מאחר]

דאָפּלוּ לְכַתְּחֵלָה מִפֶּה לְשֹׁפֵךְ עַל צִדּוֹ וְלִקְרֵא⁴.

4) ובאופן שקורא קריאת שמע על המיטה וכבר יצא חובת קריאת שמע של ערבית, כתב בשו"ת ל' לקמן (סי' רלט ס"ק י) שאף שיש מחמירים אפילו בצידו כזה שלא לקרוא קריאת שמע בשכיבה על צידו, בכל זאת המיקל אין למחות בידו, שאפילו בקריאת שמע של חובה דעת רוב הפוסקים להקל לקרוא כשהוא שוכב על צידו.

[משנ"ב ס"ק ה]

וְאָסוּר לוֹ לְהַקְמִיר לַעֲשׂוֹת קְבִיט־שְׁמַאי⁵. וְאָפּלוּ אִם אֵין הַכֹּנֶסָה בְּעִמְדָתוֹ לַעֲשׂוֹת קְבִיט־שְׁמַאי אֶלָּא לַעֲזוֹר הַכֹּנֶסָה וְכַדּוּמָה, אָפּלוּ הָכִי אָסוּר⁶.

5) וטעם הדבר, כתב השטמ"ק בברכות (יא, א) שמא יקבעו אחרים הלכה כבית שמאי ויבוא אדם לידי ביטול קריאת שמע, שאם לא ימצא אפשרות להיות מוטב בערב לא יקרא קריאת שמע. והשו"ע הרב (סי' ט"ב) ביאר שכיון שלדברי בית הלל אין מעלה בעמידה, והוא מחמיר לעמוד, הרי נראה שאינו חושש לדבריהם, ואין זה דומה לשאר חומרות שמחמירים מאיזה טעם במה שהקילו חכמים, שאף חכמים היו מודים שיש מעלה בחומרא מאותו טעם, אלא שלא רצו להחמיר.

6) וכשהוא עייף ונעמד כדי שלא ירדם, כתב הכף החיים (ס"ק ט) בשם ספר חסד לאלפים שמותר.

ואם נעמד כבר בברכת 'אהבה רבה', כתב בשו"ת לבושי מרדכי (ד' חלקי שו"ע סי' ר"ג אות ג) שיוכל להשאר לעמוד גם בקריאת שמע. ואם באמצע קריאת שמע שומע קדיש או ברכו, כתב הגרי"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' רד) שמותר לו לעמוד.

וכן אלו שאין להם מנוחה שררם שקמים ויושבים וחוזרים וקמים, כתב הערוך השלחן (ס"ג) שאין להקפיד בזה.

[משנ"ב שם]

וְכֵין בְּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה⁷ וכו', אֵין צָרִיךְ בָּזֶה לְחַזֵּר וְלִקְרֹת בְּדִיעָבָד⁸. 7) והטעם שגם בלילה אין לעמוד, כתב הב"י (ד"ה מי שרוצה בשם סידור רב עמרם אות כא, ראה שו"ת ס"ק ה) משום שאם מקפיד לעמוד בקריאת שמע, ביום עובר על דברי בית הלל ועושה כבית

[משנ"ב ס"ק ט]

מְטַנֵּן לְגַמְרִי, לֹא יִתְרַם נֶסֶח קְרִיאַת שְׁמַע אוֹ הַכֶּרֶךְ¹⁵ וכו', וְעֵין לְקַמֵּן בְּסִימָן פֶּד מַה שְּׁאָכְתָּב שֶׁם בְּשֵׁם הַפְּרִימָנִידִים בְּעֵנֶן וְהָ¹⁶.

15) וכן לענין תפילה, כתב בבה"ל לקמן (סי' עו ס"ח ד"ה צריך) שמוטב שלא יתפלל כלל במקום המטונף, כיון שעובר בזה על איסור דאורייתא.

16) שם (ס"ק ז) כתב שמי שרוצה לשתות יברך בבית החיצון או בחדר הבלי בשעה שאין שם בני אדם ערומים, או שיכנס בבית הטבילה במים עד למעלה מערותו ויכסה ראשו ויברך, וישתה שם מעט על מנת לשתות במרחץ, וזה מועיל דוקא כשהכל בבית אחד בתוך בית המרחץ.

[בה"ל ד"ה שלא יאה]

דאֵין לְהַמִּיר מִשּׁוֹם שֶׁהוּא אָנוֹס עַל הַכֶּרֶךְ שְׁאִינוּ יָכוֹל לְקַרֵּא¹⁷.

17) וחולה המאושפז בבית החולים ואינו יכול לברך, כגון שיש כנגדו צואה או מי רגלים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' כג) שנחשב כמקום אנוס גמור, ובאופן כזה לא חייב להברך, ויכול לאכול ללא ברכה. והוסיף, שדוקא כשלא יוכל לאכול בגלל זה לפחות יום אחד, שזהו צום שלם ונחשב בודאי בגדר אנוס וצער ולרוב גם בגדר היזק, אבל אם העיכוב הוא רק לזמן כגון כשנמצא במרחץ, אינו נחשב אנוס לפטור אותו מהברכה, שהרי יכול לצאת משם ולברך.

ולענין אכילה לאונן בלא ברכה, כתב לקמן (סי' עא ס"ק ד) שמותר לאונן לאכול בלא ברכה שהרי אין עליו חיוב לברך. ובבה"ל שם (סי' ד"ה מי שמת) כתב על אוננים שפטורים רק ממצוות עשה, אך חייבים בלא תעשה אפילו אם הוא מדרבנן. וראה מה שכתבנו במשנ"ב שם.

[בה"ל ד"ה כדי]

וְטוֹב שִׁיכֵן אֶז שְׁלֹא לְצַאת בָּזֶה יְדֵי קְרִיאַת שְׁמַע¹⁸.

18) כאן כתב לכוון שלא לצאת, ומשמע שלא די בכך שאין כוונה לצאת, אמנם במשנ"ב לקמן (סי' סה ס"ק ח) כתב שלא יכוון לצאת, ומשמע שלא צריך כוונה שלא לצאת, וראה מה שכתבנו שם, ולעיל סי' מו ס"ק לא.

סימן סג

לישב בשעת קריאת שמע ולא יישן

[משנ"ב ס"ק א]

מְהֵלָּה¹.

1) דוקא כשהולך בדרך [וכמשמעות לשון השו"ע להלן סי' ג] יכול לקרוא כשהוא מהלך [חוץ מהפסוק הראשון שבקריאתו יש לעמוד], אבל כשמתפלל בבית הכנסת וכדו', כתב המקור חיים (סי' ר"א) שאין לו ללכת, אלא ישב במקום אחד, שאין לך עראי וקלות ראש יותר מזה. מאידך, התורת חיים (סופר, ס"ק ה) כתב שהקורא קריאת שמע בבית הכנסת אין צריך לעמוד אפילו בפסוק הראשון, והביא שכך מבואר במדרש תנחומא (תחלת פ' לך לך) שהובא בתוס' בברכות (יג, ב). אלא שהוסיף, שמגירסת המדרש תנחומא שלפנינו משמע שגם כשקורא בבית הכנסת יש לעמוד בפסוק הראשון.

[משנ"ב ס"ק ב]

פְּרָקְדָן².

2) ולישון בתנוחה כזאת, כתב בשו"ת ל' לקמן (סי' רלט ס"ק יב)

הלכות קריאת שמע סימן סב סג

לגמרי, דאסור להקריא בדבריי תורה במקום הטנפת (ב"י סי' פ"ה): ה' יצריך שליח צבור להשמיע קולו ב'שמע ישראלי' * כדי שישמעו הקהל וימליכו שם שמים ביחד:

סג לישב בשעת קריאת שמע ולא יישן, ובו ט' סעיפים:

א * קורא אותה (א) מהלך או עומד או שוכב או רוכב על-גבי בהמה או יושב, *אָכַל לא (ב) פרקדן, והנינו שפנינו טוחות בפרקע, או משלך על גבו ופניו למעלה, אָכַל קורא והוא שוכב על צדו: הגה * (מאחר (ג) ששכב שוכב ואיכא טרמא (ב) [א] לעמוד (ה"י פ' מי שמתו).¹ ואם היה בעל בשר תרבה (ד) ואינו יכול להתהפף על צדו יא' שהיה חולה, *נוטה מעט לצדו וקורא: ב (ה) ה"י שרופה (ו) להחמיר (ז) לעמוד כשהוא יושב ולקרואה מעמד (ח) נקרא (י) עברין: ג (ט) יהיה מהלך בדרך ורצה לקרוא קריאת שמע (י) צריך לעמוד (יא) בפסוק (ז) [ז] ראשון: ד יעקר הכנה הוא בפסוק ראשון, הלך

באר היטב שיערי תשובה

[ב] לעמוד. עכ"ט. וצ"ע שרית שבות יעקב ח"א ישוב על מה שהקשו על דברי הר"מ שכתב הכ"ס דאם חולה ובעל בשר יכולים לישב מלקמן סי' ע"ג שדורא בהנחות פנים ע"ש ושם מבאר ג"כ מה דקשה בפרוש מלת פרקדן ע"ש: [ד] ראשון. עכ"ט. וצ"ע ב"ת יעקב סי' ע"ג דבקרין אף שמהני בעצמו א"צ לעמוד, וברוכי אף שאחר מהני בהמה צריך לעמוד ע"ש, ובא"ר כתב דהכי מספיק ע"ש:

מתחמיר בפני רבו ורבו מקל מגדיל אותו אפילו עבד לשם שמים, ואפילו אין פשוט כל-כך להחמיר לא יחמיר נגד רבו אם לא שיש לו רצאה לסתור דבריו עכ"ל: (ג) עברין. כדאמרין בפרק פירה מאן דעבר אדרבנן שרי למקריה עברנא: (ד) ראשון. וה"ה רובב במהלך דמי, אָכַל אם יושב בעגלה או בספינה שפיר יוכל לכוון, ט"ו ופרי"ח. אָכַל הכ"ס כתב דלא אמרן אלא במהלך בגדלי אָכַל רובב על בהמה או יושב בקרון יוכל לכוון היטב ואינו צריך לעמוד, ולכנות

באר הגולה

להחמיר משום שהוא אנוס על התורה שאינו יכול לכך¹⁷, דנה היה שפך לומר רק אם היו אומרים חז"ל דהוא מצוה לבקר, ובאמת הלא אמרו חז"ל ברכות דף לו דאסור להטות בלי ברכה, וצ"ע וכן מוכח משנא-אברהם בסימן יג, עין שם. ולכך נה, הלא יכול לצאת מהקורן ולקרוא ולשחות, או על-כ"פ פנים לכנס בבית אמצעי של הקורן ויהיה שם התורה: * כדי שישמעו רבו, ואפילו מי שאינו מחפץ עתה צריך לאמר גס-גס עמכם, וקולקמן בסימן סה. וטוב שיקרא או שלא לצאת בזה ודי קריאת שמע¹⁸, כדי שיקרא אחרי-כך ברכות עם קריאת שמע דבר-תורה (פמ"ג): * אָכַל לא פרקדן. ובדיעבד נצא, פמ"ג: * מאחר ששכב שוכב. צ"ע במשנה ברוכה. והנה כל זה הוא רק לפי דעת הג"ה דסמך בשיטת רבנו יונה, אָכַל בבית-יוסף פסק בהפוסקים שחולקין על הרבנו יונה וסבירא להו דאפילו להתחיל מתוך לשכב על צדו ולקרא¹⁴, דעל צדו ממש אינו נקרא דרך גאון. והנה להלכה משמע מהב"י העלתי-ממדי וט"ו ומגן-אברהם דיש לתפס בבית-יוסף, וכן פסק הפג"י בבב"א, אנוס בספר אליה ונצא פוסק כהנ"א וכן במשפחות וכתב מצד דהדין עם הכנ"א, וכן בחדישי ר' עקיבא איגר מצד לומר דלהחמיר יש לפסק בדעת הרבנו יונה, עין שם, עלי-כן בודאי יש להחמיר להתחיל: * נוטה מעט לצדו וקורא. צ"ע בפר"מגדים שכתב, דאם קשה עליהם הליכה והעמידה יכולים אפילו להתחיל לילך

הכונה בעמידתו לעשות בבית-שמאי אלא לעורר הכנה וכדומה, אפילו הכי אסור¹⁶, ובין (ה) ביום ובין בלילה¹⁷, ואף-על-פירכן אין צריך בזה לחזור ולקרוא בדיעבד¹⁸ [פמ"ג ע"ש ועיין בספר מטה-יהודה]: (ו) להחמיר. כתב ב"ס של שלמה פרק ז דבבא קמא סימן מא: מי שמתחמיר בפני רבים בדבר שמתיר ואיכא למחש' להקרא, מגדיל אותו, והנינו אם אותו הדבר פשוט התור בכל ישראל [פמ"ג]. ואם ירדע שעושה לשם שמים, אין מגדיל אותו. ואם מתחמיר בפני רבו ורבו מקל, מגדיל אותו אפילו עבד לשם שמים; ואפילו אם אינו פשוט כל-כך להחמיר לא יחמיר נגד דבריו רבו, אם לא שיש לו רצאה לסתור דבריו, עד כאן לשונו: (ז) לעמוד. דוקא בזה הוא דאסור, משום שנקרא לכל דמשום חמרא קעבד, אָכַל (ו) אם עומד יכול לישב, דאז אינו נקרא דמשום חמרא קעבד רק משום דצריך לישב. ודוקא בשבתית, אָכַל (ו) בערבית אין לו להטות ולישב כשעומד, דנקרא דעושה בבית-שמאי: (ח) נקרא עברין. כדאמרין בפרק פירה, דמאן דעבר אדרבנן שרי למקריה לה עברנא¹⁹. כתב אליה רבה בשם מהרש"ל, דביום-ההפסחים פלי עמא מוידים דשרי לעמוד, דאינו עושה משום יקרא אלא מצותו בכך, ורצה לומר, להדמות אז למלאכים שנקראים עומדים; והפרי"מגדים אוסר גם בזה: ג (ט) היה מהלך. אף-על-גב דלעיל סעיף א משמע דמן הדין מותר לקרוא כשהוא מהלך, מכל מקום מצוה מן המבחר לעמוד בשעת פסוק ראשון¹⁰, דהוא עקר קריאת שמע, לפי שאינו מושב כל-כך ואינו יכול לכוון כשהוא מהלך כאשר היה עומד. ובדיעבד אם קרא כשהוא מהלך, אינו צריך לחזור ולקרוא [פמ"ג]: (י) צריך לעמוד. ורצה לומר, להתעכב במקום אחד, ומתיר לקרואה בין בעמידה ובין בלישיבה, ואפילו (ס) לקריאת שמע של ערבית, דדוקא אם משנה בעמידה ללישיבה אסור לקריאת שמע של ערבית, משום דנקרא שעושה בבית-שמאי, מה שאין כן מהליכה ללישיבה. ויושב בקרון או בספינה (ט) אינו צריך לעמוד, דיוכל לכוון היטב, עין בשערי-חשובה ובפרי"מגדים¹¹. וברוכי על בהמה, יש דעות (י) בין האחרונים, (יא) ונכון להחמיר¹²: (יא) בפסוק ראשון. ו"כרף שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (יב) בכלל

שער הציון

(ב) שלי"ה ופרישה: (א) ברכות י"ג ע"ב: (ב) מגן-אברהם: (ג) פשוט: (ד) פרי"מגדים: (ה) בית-יוסף וכן כתב בהדיא בסדור רב עמרם, עין שם: (ו) עטרת זקנים ואלהיה רבה ומגן-אברהם, דלא כפרי"מגדים שפסק בזה: (ז) פרי"מגדים ומגן-אברהם הסכימו להבי"ח ודלא כאלהיה רבה: (ח) פרי"מגדים: (ט) ב"ח וט"ו ושי"א: (י) עין ב"ח וט"ו וחי"א: (יא) פרי"מגדים ושערי-תשובה: (יב) לבוש ומגן-אברהם: